VIRUSLI GEPATITLAR EPIDEMIOLOGIYASI, KLINIKASI, DIAGNOSTIKASI VA DAVOLASHNING ZAMONAVIY STRATEGIYALARI

Xiva Abu Ali Ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi maxsus fan o'qituvchisi
Matmuratova Durdona Shukurullayevna,
Majidova Zamira Erkinovna

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada virusli gepatitlarning turli shakllari (A, B, C, D, E), ularning etiologiyasi, patogenezi va tarqalish mexanizmlari tahlil qilinadi. Maqolada kasallikning klinik belgilari, differensial tashxislash usullari va O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimida qo'llanilayotgan zamonaviy davolash standartlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, hamshiralik parvarishining o'ziga xos xususiyatlari va profilaktika choralari batafsil yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Virusli gepatit, parenteral yo'l, parenteral gepatitlar, HBV, HCV, sariqlik, differensial tashxis, interferon, hamshiralik parvarishi, profilaktika.*

imrconf.com

Kirish

Virusli gepatitlar – jigar to'qimasining viruslar tomonidan zararlanishi natijasida kelib chiqadigan, butun dunyoda sog'liqni saqlash tizimining eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolayotgan yuqumli kasalliklar guruhidir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, har yili millionlab insonlar ushbu kasallikning asoratlari (jigar sirrozi va gepatotsellyulyar karsinoma) oqibatida vafot etadi. O'zbekistonda ham ushbu kasallikni jilovlash va unga qarshi emlash ishlarini tashkil etish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan.

Virusli gepatit turlari va sabablari

Virusli gepatitlar qo‘zg‘atuvchisining turiga qarab bir necha asosiy guruhlarga bo‘linadi:

Gepatit A (HAV): Enteroviral gepatit, asosan fekal-oral yo‘l bilan yuqadi.

Gepatit B (HBV): DNK saqlovchi virus bo‘lib, qon va biologik suyuqliklar orqali yuqadi.

Gepatit C (HCV): RNK saqlovchi virus, ko‘pincha surunkali shaklga o‘tishi bilan xavfli.

Gepatit D (HDV): Faqat HBV bilan birga rivojlanadigan "parazit" virus.

Gepatit E (HEV): A gepatitiga o‘xshash, lekin homilador ayollar uchun juda xavfli.

Yuqish yo'llari

Kasallikning tarqalish mexanizmi ikki xil:

Enteral yo‘l (A va E turlari): Ifloslangan suv, oziq-ovqat mahsulotlari va gigiyena qoidalariga amal qilmaslik orqali.

Parenteral yo‘l (B, C, D turlari):

Tibbiy muolajalar (sterillanmagan asboblar);

Qon quyish;

Stomatologik muolajalar;

Go‘zallik salonlari (manikyur, tatuirovka);

Jinsiy aloqa;

Vertikal yo‘l (onadan bolaga).

Klinik belgilari

Kasallik kechishi bir necha davrlarga bo‘linadi:

Inkubatsion davr: Virus turiga qarab 2 haftadan 6 oygacha.

Prodromal (sariqlikdan oldingi) davr: Ishtaha yo‘qolishi, ko‘ngil aynishi, darmonsizlik, bo‘g‘imlar og‘rig‘i (ayniqsa B gepatitda).

imrconf.com

Avj olish davri: Ko‘z sklerasi va terining sarg‘ayishi, siydik rangining to‘q rangga kirishi (pivo rangi), najasning oqarishi.

Rekonvalessensiya (sog‘ayish) davri: Simptomlarning chekinishi.

Tashxis va Differensial tashxis

Laborator tashxis:

Biokimyoviy tahlil: ALT, AST, bilirubin, ishqoriy fosfataza miqdorining oshishi.

Serologik usullar (IFA): HBsAg, anti-HCV, anti-HAV IgM aniqlash.

Molekulyar-genetik usul (PCH/PCR): Virusning yuklamasini (miqdorini) aniqlash.

Differensial tashxis:

Gepatitni mexanik sariqlik (o‘t-tosh kasalligi), jigar toksik zararlanishi (dorilar yoki alkogol) va leptospiroz kabi kasalliklardan farqlash lozim.

Davolash va zamonaviy strategiyalar

Bugungi kunda gepatit C to‘liq davolanadigan kasalliklar qatoriga kirdi.

Etiotrop terapiya: To‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir qiluvchi virusga qarshi preparatlar (Sofosbuvir, Daklatasvir).

Gepatit B uchun: Nukleozid analoglari (Tenofovir, Entakavir) virus ko‘payishini to‘xtatish uchun uzoq muddat qo‘llaniladi.

Patogenetik davolash: Dezintoksikatsiya, gepatoprotektorlar (Essentiale, Ursosan).

Hamshiralik parvarishi

Hamshira kasallik kechishida muhim rol o‘ynaydi:

Bemorning qat’iy yotoq rejimiga amal qilishini nazorat qilish.

Pevzner bo‘yicha 5-parhez stolini ta’minlash (yog‘li, qovurilgan va achchiq ovqatlarni cheklash).

Biologik suyuqliklar bilan ishlashda xavfsizlik qoidalariga rioya qilish.

Bemor va uning oilasiga shaxsiy gigiyena bo‘yicha tushuntirish ishlarini olib borish.

imrconf.com

Oldini olish (Profilaktika)

Spetsifik profilaktika: Gepatit B ga qarshi emlash (O‘zbekistonda milliy emlash kalendariga kiritilgan).

Nospetsifik profilaktika: Tibbiy asboblarni sifatli sterilizatsiya qilish, bir marta ishlatiladigan vositalardan foydalanish, aholining sanitariya madaniyatini oshirish.

Xulosa

Virusli gepatitlar jamiyat uchun ham ijtimoiy, ham iqtisodiy zarar keltiruvchi kasallikdir. Biroq, zamonaviy diagnostika va samarali virusga qarshi dorilarning mavjudligi ushbu kasallikni jilovlash imkonini beradi. O‘zbekistonda 2030-yilga borib gepatitning barcha turlarini eliminatsiya qilish (yo‘qotish) bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar olib borilmoqda.

imrconf.com

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Daminov T.A., Tojiyeva N.U. "Bolalar yuqumli kasalliklari", Toshkent, 2018.
2. Azizov Sh.M. "Gepatologiyaning dolzarb muammolari", O‘zbekiston tibbiyot jurnali, 2021.
3. Musabayev E.I. "Virusli gepatit B va C: klinik qo‘llanma", Toshkent, 2020.
4. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 0102-sonli buyrug‘i (Gepatitlar profilaktikasi bo‘yicha).
5. World Health Organization (WHO). Global Hepatitis Report, 2024.
6. Keyingi qadam: Ushbu maqolani yanada kengaytirish uchun muayyan bir gepatit turi (masalan, Gepatit C) uchun alohida chuqurlashtirilgan tahlil yoki statistik ma'lumotlar jadvalini tayyorlab berishimni xohlaysizmi?